

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas Baltijas jūras reģiona valstīs

Īsumā

Eiropas vietējo pašvaldību hartā ir paredzēta atbalsta sniegšana pašvaldībām, lai novērstu to nevienlīdzību. Viens no atbalsta veidiem pašvaldībām ir finanšu izlīdzināšana, kas palīdz ne tikai mazināt nevienlīdzību, bet arī nodrošināt stabilu finanšu plānošanu gadījumos, kad mainās pašvaldību ieņēmumi.

Finanšu izlīdzināšanu var īstenot vertikāli vai horizontāli, kā arī izlīdzinot ieņēmumus vai izdevumus. Šis atbalsta veids ir atkarīgs no pašvaldību ieņēmumu avota, sabiedrisko pakalpojumu decentralizācijas līmeņa un izlīdzināšanas modeļa. Lietpratēji norāda, ka finanšu izlīdzināšanas modeļa izstrādē nepieciešams izmantot strukturālus faktorus, kas nav pakļauti ekonomikas attīstības cikla izmaiņām. Lielākā daļa valstu izmanto jauktas un īpaši pielāgotas sistēmas, jo pastāv institucionālās atšķirības, kas neļauj ieviest universālu sistēmu.

Visās aplūkotajās Baltijas jūras reģiona (BJR) valstīs (Dānijā, Igaunijā, Lietuvā, Polijā, Somijā, Vācijā un Zviedrijā) izmanto gan ieņēmumu, gan izdevumu izlīdzināšanas sistēmas elementus. Ieņēmumu izlīdzināšanas sistēmā lielākoties galvenais mainīgais lielums ir pašvaldības nodokļu bāzes vai fiskālās veiktspējas rādītājs salīdzinājumā ar attiecīgā mainīgā lieluma vidējo rādītāju valstī. Izdevumu izlīdzināšanas sistēmā lielākoties ir ietverti ģeogrāfiskie, demogrāfiskie un sociālekonomiskie rādītāji, piemēram, attālums līdz pašvaldības administratīvajam centram, apdzīvotība, vecuma struktūra un to iedzīvotāju skaits, kuriem nepieciešama īpaša aprūpe.

Lielākajā daļā BJR valstu pašvaldību ir pilna vai daļēja nodokļu likmes vai ar nodokli apliekamās bāzes veida kontrole, savukārt centrālā valdība nosaka iespējamus nodokļu atvieglojumus. Visbiežāk lielāko pašvaldību ieņēmumu daļu veido ieņēmumi no nodokļa, ko piemēro iedzīvotāju ienākumiem. Zviedrija ir vienīgā valsts, kurā pašvaldībām ir iespēja noteikt iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi. Pārējās aplūkotajās valstīs pašvaldības saņem ieņēmumu daļu no iedzīvotāju ienākuma nodokļa, kura likmi nosaka centrālā valdība.

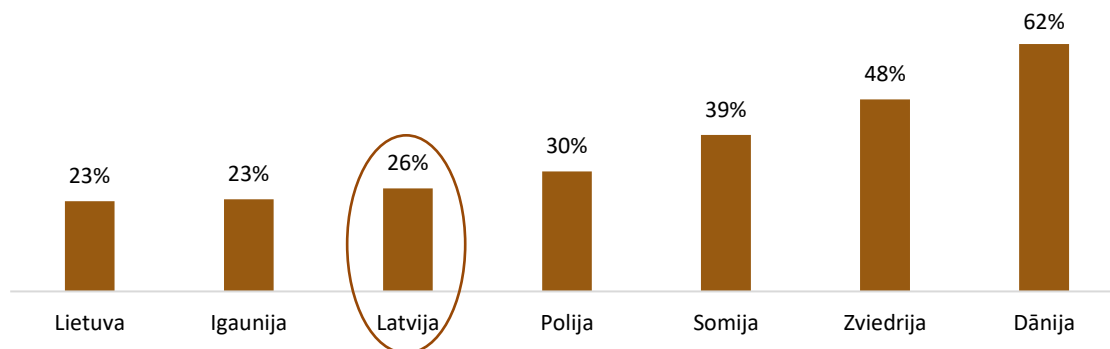
Būtiska nozīme pašvaldību autonomijas principu, tostarp finanšu izlīdzināšanas, noteikšanā un aizsargāšanā ir [Eiropas vietējo pašvaldību hartai](#), kuru Latvija ratificējusi 1996. gadā. Tā ir daudzpusējs juridisks dokuments, taču daļībvalstīm nerada tiešas juridiskas sekas. **Saskaņā ar Eiropas vietējo pašvaldību hartu finansiāli vājāku vietējo valsts varu aizsardzības pasākumi ietver budžeta izlīdzināšanas procedūras vai citus pasākumus, lai novērstu finanšu sloga un iespējamo finansēšanas avotu nevienmērīgas sadales radītas negatīvās sekas.** Viena no atbalsta procedūrām finansiāli vājākām pašvaldībām ir pašvaldību [finanšu izlīdzināšana](#), kas saistīta ar finanšu resursu pārdali no valsts vai citu pašvaldību avotiem. Finanšu izlīdzināšana ir viens no fiskālās decentralizācijas elementiem, ar kura palīdzību mazina nevienlīdzību, kas var rasties arī neatbilstoši realizētas fiskālās politikas dēļ. Turklāt finanšu izlīdzināšanas sistēma pašvaldībām sniedz iespēju plānot budžetu, tādējādi nodrošinot šā procesa stabilitāti jo īpaši neparedzamos gadījumos, kad mainās pašvaldību ieņēmumi. Finanšu izlīdzināšana lielā mērā saistīta ar nepieciešamo finanšu resursu nodrošināšanu vai pārdali katrai pašvaldībai tās funkciju un saistību izpildei, tostarp pašvaldības sniedzamo pakalpojumu vienlīdzīgas piekļuves nodrošināšanai un šo pakalpojumu kvalitātes uzlabošanai, mazāk ņemot vērā atšķirības iedzīvotāju labklājības līmeni.

[Lietpratēji norāda](#), ka realizētās fiskālās politikas atšķirības starp pašvaldībām var veicināt iedzīvotāju pārvietošanos uz citām pašvaldībām, reģionu ekonomisko lejupslīdi, kā arī radīt ekonomiskās attīstības atšķirības. Eiropas valstīs ir liela reģionālā nevienlīdzība, un prognozējams, ka tā turpinās palielināties, neraugoties, piemēram, uz attālinātā darba iespējām, kā arī daudzu jomu digitalizāciju, kas ļauj gūt ienākumus neatkarīgi no pašvaldības ekonomiskā stāvokļa vai ģeogrāfiskā izvietojuma.

Lietpratēji ir izstrādājuši [vietējās autonomijas indeksu](#), kuru izmanto Eiropas valstu pašvaldību autonomijas salīdzināšanai kopš 1990. gada. Vietējās autonomijas indekss ir rādītājs, kas skar dažādus aspektus un atspoguļo

pašvaldību juridisko statusu valstī; pašvaldībām noteikto funkciju apjomu un iespējas izlemt, kādā veidā tās īstenot; pašvaldību neatkarību no valsts līmeņa; iespēju rīkoties patstāvīgi ar saviem resursiem, kā arī pašvaldību iespēju ietekmēt lēmumu pieņemšanas procesus valsts līmenī. Indeksa aprēķināšanai tiek izmantoti 11 pašvaldību autonomiju raksturojoši rādītāji, piemēram, pašvaldības spēja noteikt nodokļu likmi vai ar nodokli apliekamo bāzi savā teritorijā un finansiālā pašpietiekamība. **No BJR valstīm visaugstākais vietējās autonomijas indekss ir Somijai, Vācijai, Dānijai un Polijai. Savukārt Baltijas valstis šajā indeksā atrodas vidējās pozīcijās starp 39 Eiropas valstīm.**

Viens no elementiem, kas atspoguļo fiskālās decentralizācijas līmeni attiecīgajā Eiropas Savienības (ES) valstī BJR (1. attēls), ir pašvaldību izdevumu apjoms no kopējiem valsts izdevumiem. Piemēram, Dānijā pašvaldības nodrošina plašu iedzīvotāju pakalpojumu klāstu (vislielāko pašvaldību izdevumu daļu veido sociālās aizsardzības nodrošināšana), tāpēc pašvaldību izdevumi veido 62 % no kopējiem valsts izdevumiem.

1. attēls. Pašvaldību budžeta konsolidētie izdevumi procentos no kopējiem valsts izdevumiem BJR valstīs 2020. gadā

Avots: [OECD, 2020](#)

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmu veidi

Finanšu izlīdzināšanas sistēmas raksturojošie [pamatelementi](#) ir šādi: finanšu izlīdzināšanas pieeja (vispārējā, asimetriskā, nosacījumu vai specifiskā); izlīdzināšanas mērķis (fiskālo iespēju un/vai fiskālo vajadzību izlīdzināšana); izlīdzināšanas līmenis (pilnīgs vai daļējs); finanšu resursu pārdale (horizontālā vai vertikālā); izlīdzināšanā izmantotie fiskālie instrumenti (dotācijas vai ieņēmumu sadales shēmas).

Finanšu izlīdzināšanas pieejas atšķiras atbilstoši izmantoto modeļu komplikētībai. Vispārējās izlīdzināšanas pieejā pašvaldības tiek uztvertas vienlīdzīgi, un finanšu izlīdzināšana tiek noteikta, izmantojot vienotu formulu neatkarīgi no pašvaldību kompetencēm un to attīstības līmeņa. Asimetriskajā izlīdzināšanas pieejā fokusējas uz nelielu skaitu pašvaldību, kuru ieņēmumu iekasēšanu ietekmē administratīvais iedalījums valstī. Nosacījumu izlīdzināšanas pieejā pašvaldībām ir iespēja pieteikties programmām, kas paredzētas uzņēmējdarbības un ražošanas attīstībai. Savukārt specifiskā izlīdzināšanas pieeja paredz, ka atbalstu saņem noteiktas pašvaldības, kuras izvēlas atbilstoši ekonomiskajiem kritērijiem.

Izlīdzināšanas mērķis, uz kura pamatojas valstī piemērotā finanšu izlīdzināšanas pieeja, ir atkarīgs no valstī noteiktā ieņēmumu decentralizācijas līmeņa un ieņēmumu iekasētāja. [Pašvaldību fiskālās vajadzības](#) jeb [izdevumu vajadzības](#) aprēķina, ņemot vērā fiskālās izlīdzināšanas modelī iekļauto kritēriju nozīmību. Šie kritēriji ir dažādu iedzīvotāju grupu skaits un citi pašvaldību raksturojošie sociālekonomiskie rādītāji. Fiskālo vajadzību izlīdzināšana iekļaujas izdevumu izlīdzināšanas modelī. Šī modeļa mērķis ir mazināt atšķirības starp izdevumiem, kas rodas uz vienu iedzīvotāju, sniedzot noteiktus pakalpojumus. Atšķirības starp izdevumiem var iedalīt atkarībā no tā, vai tās veidojušās vajadzību (uz vienu iedzīvotāju nepieciešams augstāks pakalpojumu līmenis, ja iedzīvotājiem līdz šim nav nodrošināts kāds no pakalpojumiem) vai lielāku izdevumu dēļ (pakalpojumu organizēšanas un sniegšanas atšķirības pašvaldībās, kas rodas, pastāvot atšķirībām resursu apmērā līdzvērtīgu pakalpojumu nodrošināšanai). Izdevumu izlīdzināšanas modeļa izstrādē tiek rekomendēts izmantot iespējami nelielu skaitu parametru, kas ļautu padarīt to pārskatāmāku, kā arī izmantot tādus rādītājus, kurus pašvaldības nevar mainīt vai ietekmēt, lai saņemtu lielāku finansējumu. [Pašvaldību fiskālās spējas](#) jeb ieņēmumu

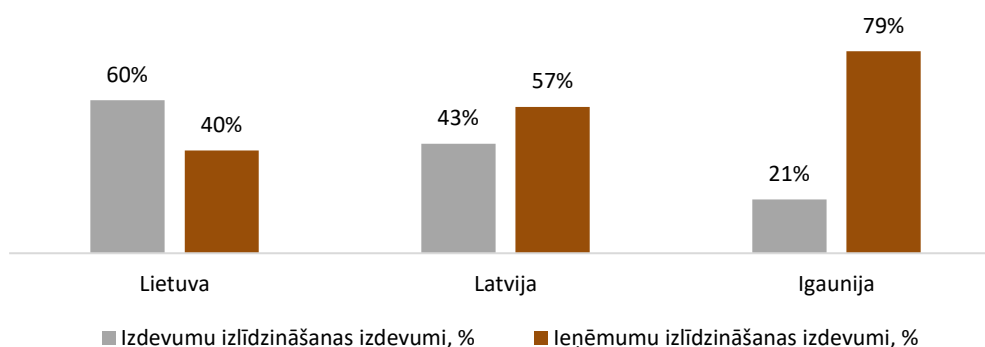
palielināšanas spējas raksturo ieņēmumi, kurus pašvaldība saņem no finanšu izlīdzināšanas avota un kuri atbilst summai, kādu pašvaldība varētu saņemt, ja piemērotu standarta nodokļu likmi. Fiskālo spēju izlīdzināšana raksturo pašvaldības spēju gūt ieņēmumus un iekļaujas ieņēmumu izlīdzināšanas modelī. Ieņēmumu izlīdzināšanas mērķis ir mazināt atšķirības pašvaldības ieņēmumu palielināšanas spējā uz vienu iedzīvotāju. Valstīs ar lielām fiskālajām atšķirībām lietpratēji iesaka izmantot izdevumu izlīdzināšanas pieeju, savukārt ieņēmumu izlīdzināšana var būt piemērotāka valstīs, kur ieņēmumus iekasē pašvaldības vai arī kur tos iekasē centralizēti un pēc tam pārdala pašvaldībām.

Finanšu izlīdzināšanas līmenis var būt pilnīgs vai daļējs. Pilnīga finanšu izlīdzināšana paredz visu pašvaldību ieņēmumus vienādot līdz likumā noteiktai robežvērtībai. Līdz ar to pašvaldības, kuru rādītāji ir zemāki par iepriekš noteikto robežvērtību (centrālās valdības noteikto robežvērtību vai valsts vidējo rādītāju), tiek atbalstītas tādā mērā, lai to sasniegtu. Daļējā finanšu izlīdzināšanā pašvaldības, kuru ieņēmumi pārsniedz likumā noteikto robežvērtību, ir donorpašvaldības. To finanšu resursus pārdala par labu citām pašvaldībām, kuru ieņēmumi ir mazāki par likumā noteikto robežvērtību. Daļēja finanšu izlīdzināšana ļauj izlīdzināt likumā noteikto daļu (piemēram, 60 %) no aprēķinā gūtā rezultāta. Lietpratēji norāda, ka finanšu izlīdzināšanas līmeņa izvēle ir atkarīga no valstu institucionālās sistēmas un citiem raksturlielumiem.

Finanšu resursu pārdali no valsts uz pašvaldībām uzskata par vertikālo pārdali, savukārt no pašvaldības uz pašvaldību – par horizontālo pārdali (tā dēvētais Robina Huda princips). Vertikālajā pārdalē finanšu resursus pārdala no centrālās valdības līmeņa pašvaldībām, kurām nepieciešams finansiāls atbalsts, ņemot vērā izstrādāto finanšu izlīdzināšanas modeli. Šajā pārdalē lēmumu pieņemšanā par finanšu izlīdzināšanu valsts līmenī nozīmīga loma ir ne tikai valstij, bet arī pašvaldību pārstāvniecībai. Horizontālajā pārdalē (iespējama gan pilnīga, gan daļēja horizontālā pārdale) finanšu resursus no pašvaldībām, kurām pēc aprēķiniem finanšu līdzekļi pārsniedz likumā noteikto robežvērtību, pārdala pašvaldībām, kurām pieejamie finanšu līdzekļi ir zemākā līmenī par likumā noteikto robežvērtību. Lietpratēji norāda, ka **horizontālā pārdale ir efektīvāka, jo tā ir atklātāka, kā arī sniedz plašāku informāciju par finanšu plūsmām starp donorpašvaldību un saņēmējpašvaldību**. Gan horizontālajā, gan vertikālajā pārdalē ir gan donorpašvaldības, gan saņēmējpašvaldības.

Fiskālie instrumenti no centrālās valdības budžeta praksē tiek piemēroti gan dotāciju, gan ieņēmumu sadales veidā. Dotāciju izmantošana rada iespēju atbalstīt tieši vājākās pašvaldības. Savukārt ieņēmumu sadale ļauj centrālajai valdībai piešķirt pašvaldībām centralizēti iekasētos nodokļu ieņēmumus.

Reģionālo atšķirību novērtēšana ir vienkāršāka, ja finanšu izlīdzināšanas sistēmas pamatā ir tikai ieņēmumu izlīdzināšana. Ieņēmumu izlīdzināšanas modeļa piemērošana sniedz iespēju kvantitatīvi noteikt, kā mainās reģionālo ieņēmumu atšķirības uz vienu iedzīvotāju pirms un pēc šādas izlīdzināšanas. Izdevumu izlīdzināšanas sistēmu mērķis ir kompensēt reģioniem paaugstinātos izdevumus, līdz ar to aprēķināt ieņēmumu atšķirības pirms un pēc finanšu izlīdzināšanas ir sarežģītāk. **Parasti valstis izmanto kādu daļu no katras sistēmas, taču visbiežāk tās piemēro vertikālo pārdali un izdevumu izlīdzināšanu.** Arī visās trijās Baltijas valstīs tiek izmantota gan izdevumu, gan ieņēmumu izlīdzināšana (2. attēls).

2. attēls. Izdevumu un ieņēmumu izlīdzināšanas izdevumi procentos no kopējiem izlīdzināšanas izdevumiem Baltijas valstīs 2018. gadā

Avots: [OECD, 2021](#)

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas ietekmējošie faktori

Finanšu izlīdzināšanas sistēmas nav universālas, un tās tiek pielāgotas atbilstoši katrai valstij. Tomēr **labā prakse finanšu izlīdzināšanā ir izstrādāt šim nolūkam atbilstošas rādītāju formulas, pārskatāmu un prognozējamu sistēmu, kā arī izmantot rādītājus, kuri ir pieejami, uzticami, objektīvi un izmērāmi.**

Finanšu izlīdzināšanas sistēmas veida un aprēķinos iekļauto rādītāju izvēle ir atkarīga no pašvaldību ieņēmumu avota, sabiedrisko pakalpojumu decentralizācijas līmeņa un izmantotās finanšu izlīdzināšanas pieejas. Būtiska loma finanšu izlīdzināšanas sistēmā ir arī pašvaldības **nodokļu prognozēšanas un iekasēšanas spējam** (*tax-raising capacity*). Nodokļu iekasēšanas spējas ir pašvaldības iespējas iekasēt noteiktu nodokļu ieņēmumu summu uz vienu iedzīvotāju, ja tā piemērotu standarta nodokļu likmi. Lielākoties valstis nodokļu prognozēšanai izvēlas pāris pašvaldību nodokļus vai valsts nodokļus, kas tiek iekasēti pašvaldību līmenī, taču valstis var izmantot arī faktiskos nodokļu ieņēmumus, kurus saņem pašvaldības. Izmantojot finanšu izlīdzināšanas aprēķinā iepriekšējā plānošanas periodā faktiski iekasēto ieņēmumu summu, pastāv risks, ka pašvaldības var noteikt mazākus nodokļu ieņēmumus, lai nodrošinātu lielāku izlīdzināšanas maksājumu.

Finanšu izlīdzināšanas sistēmas izstrādē sākotnēji nosaka parametrus, lai noskaidrotu pašvaldību atšķirības un iekļautu šos parametrus fiskālo vajadzību vai fiskālo spēju aprēķina formulās. Lai noteiktu finanšu izlīdzināšanas apjomu, dažās sistēmās izmanto plašu izdevumu un ieņēmumu mainīgo lielumu klāstu, savukārt citās tiek ņemts vērā tikai viens galvenais pašvaldību ieņēmumu veids, piemēram, iedzīvotāju ienākuma nodoklis. Ieņēmumu parametri parasti ir saistīti ar galvenajiem pašvaldību ieņēmumu avotiem, savukārt izmaksu faktori var būt dažādi sociālekonomiskie un demogrāfiskie parametri.

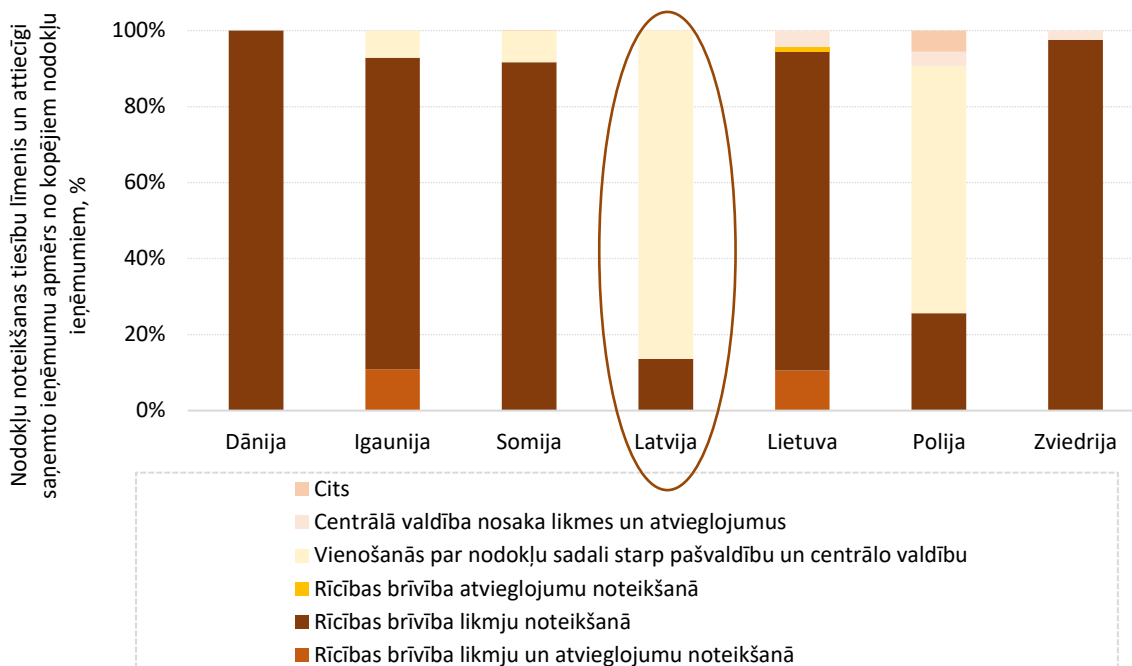
Finanšu izlīdzināšanas formulu izstrādē būtiska loma ir datu pieejamībai, pašvaldības nodokļu iekasēšanas spējam, funkciju apjomam, kā arī demogrāfiskajiem un sociālekonomiskajiem rādītājiem. Piemēram, lielāks finansējums sociālajiem pakalpojumiem nepieciešams pašvaldībās, kurās ir liels iedzīvotāju, bezdarbnieku un maznodrošinātu mājsaimniecību skaits. Fiskālās izlīdzināšanas sistēmas formulu pamatā ir tādu **rādītāju izvēle**, kas atkarīgi no strukturāliem faktoriem (normatīvā regulējuma, demogrāfijas rādītājiem un cilvēkkapitāla). Pēc izlīdzināšanas sistēmas formulu izstrādes nākamais būtiskais elements ir noteikt (definēt) formulas aprēķinā iegūtā koeficienta lielumu jeb **izlīdzināšanas likmi**, kas norāda, kādā mērā izlīdzinošie maksājumi pietuvina pašvaldību vidējiem ieņēmumiem uz vienu iedzīvotāju vai izdevumu vajadzībām.

Lietpratēji norāda, ka **izlīdzināšanas sistēmu reformās uzmanība jāpievērš pārskatāmības nodrošināšanai, kuru īsteno, vienkāršojot sistēmās lietotās izlīdzināšanas formulas un nosakot nepieciešamību tās regulāri atjaunot.**

Pašvaldību neatkarība nodokļu jomā

Pašvaldību neatkarība nodokļu jomā ietver vairākus **aspektus**, kas raksturo pašvaldību iespējas. Tā var ietvert pašvaldību tiesības ieviest vai atcelt pašvaldību nodokļus, noteikt nodokļu likmes centrālās valdības noteiktajās robežvērtībās, kā arī ar nodokli apliekamas bāzes vērtības vai piešķirt nodokļu atvieglojumus privātpersonām un uzņēmumiem. **Lielākajai daļai BJR valstu pašvaldību ir pilnīga vai daļēja rīcības brīvība attiecībā uz nodokļu likmēm, taču centrālā valdība piešķir pašvaldībām tiesības piemērot nodokļu atvieglojumus, tostarp arī mainīt nodokļa bāzi** (3. attēls).

Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas Baltijas jūras reģiona valstīs

3. attēls. BJR valstu pašvaldību tiesību līmenis nodokļu likmju un atvieglojumu ziņā un nodokļu ieņēmumu sadale

Avots: [OECD, 2020](#)

Vietējās autonomijas indeksu ietvaros tiek aplūkota Eiropas valstu pašvaldību [fiskālā neatkarība](#), nosakot, kādā mērā pašvaldības ir tiesīgas patstāvīgi lemt par valsts normatīvajā regulējumā noteikto nodokļu piemērošanu un to likmēm savā administratīvajā teritorijā. **Ļoti augsta nodokļu neatkarība ir Šveicē, Lihtenšteinā un Vācijā** (piešķirta lielākā indeksa vērtība 4), kur pašvaldības var noteikt ar nodokli apliekamo vai neapliekamo bāzes lielumu, kā arī tai piemērojamo nodokļa likmi. Dānijai, Somijai un Zviedrijai ir piešķirta indeksa vērtība 3, jo pašvaldības šajās valstīs var noteikt viena nozīmīga nacionāla līmeņa nodokļa likmi. Polijai un Igaunijai ir piešķirta vērtība 2, jo pašvaldības arī var noteikt viena nozīmīga nacionālā līmeņa nodokļa likmi, tomēr centrālās valdības noteiktajās likmes robežās. Savukārt Lietuvai un Latvijai ir piešķirta vērtība 1, jo pašvaldības var noteikt nodokļa bāzi vai likmi tikai dažiem nodokļiem centrālās valdības noteiktajās robežās.

Lietpratēji norāda uz būtiskām atšķirībām starp valstīm attiecībā uz sabiedrisko pakalpojumu un pārvaldes mērķiem gan centrālās valdības, gan pašvaldību līmenī. **Tā kā pastāv atšķirības valstu nodokļu struktūrā, nav iespējams noteikt vienotu pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmu, kas vienlīdz optimāli būtu piemērojama visās valstīs.**

Baltijas jūras reģiona valstu pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas

Ja nav norādīts citādi, informācijas avots ir ES dalībvalstu ārējais un iekšējais normatīvais regulējums un nacionālo parlamentu sagatavotās atbildes uz Eiropas Parlamentārās pētniecības un dokumentācijas centra (ECPRD) platformā šā apskata izstrādes vajadzībām publicēto informācijas pieprasījumu.

Dānijā no 2022. gada 1. jūlija ir spēkā izmaiņas, kas izstrādātas pašvaldību finanšu izlīdzināšanas sistēmas [reformas](#) ietvaros. Valsts dotācijas kopējais apmērs, kas piešķirts pašvaldībām 2022. gadā, ir 85 641,9 miljoni Dānijas kronu (aptuveni 115 125 miljoni euro).

Reformas ietvaros tiek ieviesta [vispārējā izlīdzināšanas sistēma](#), turpmāk nosakot vienādu izlīdzināšanas shēmu visām valsts pašvaldībām (iepriekš bija atšķirīgas izlīdzināšanas shēmas noteiktām pašvaldību grupām). Līdz ar to vispārējā izlīdzināšanas sistēma tiek mainīta no valsts finansētas sistēmas uz **starppašvaldību horizontālo finanšu resursu pārdales sistēmu**.

Vispārējā izlīdzināšanas sistēmā ietilpst izdevumu vajadzību izlīdzināšana, nodokļu bāzes vienādošana, pēc vienādas metodes noteikta kompensācija un īpaša kompensācijas shēma. Šobrīd atbilstoši finanšu izlīdzināšanas reformai ir [ieviesta atsevišķu](#) pašvaldību nodokļu bāzes vienādošana un izdevumu vajadzību izlīdzināšana. Realizējot izlīdzināšanas reformu, tiek saglabāta pārmērīgas izlīdzināšanas prasība pašvaldībām, kuru nodokļu bāze pārsniedz 125 % no valsts vidējā rādītāja, maksāt atbilstoši vienānai metodei noteiktu kompensāciju kopējā izlīdzināšanas fondā nodokļu bāzes izlīdzināšanai. Savukārt īpaša kompensācija shēma paredzēta pašvaldībām, kuras izlīdzināšanas reformas dēļ cietušas lielākos zaudējumus. Īpaša kompensācija tām tiks finansēta no pārējo pašvaldību iemaksām atbilstoši iedzīvotāju skaitam.

Papildu vispārējai izlīdzināšanas sistēmai pastāv arī trīs atsevišķas [izlīdzināšanas sistēmas shēmas](#) – uzņēmumu ienākuma nodokļa izlīdzināšanas shēma, pašvaldību papildu izdevumu izlīdzināšanas shēma, kas saistīta ar imigrantu, bēgļu un to pēcnācēju integrācijas nodrošināšanu un uzturēšanos pašvaldību teritorijās, un seguma nodokļa (speciāls nekustamā īpašuma nodoklis) izlīdzināšanas shēma (*udligning af dækningsafgif*). Seguma nodokļa izlīdzināšanas shēmā pašvaldības, kuru nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi ir lielāki nekā vidēji valstī uz vienu iedzīvotāju, nodrošina dotācijas pašvaldībām, kuru nekustamā īpašuma nodokļa ieņēmumi ir mazāki nekā vidēji valstī uz vienu iedzīvotāju.

Dānijā kā papildu instrumentu finanšu izlīdzināšanai centrālā valdība sniedz arī īpašas dotācijas pašvaldībām, kuras atrodas nelabvēlīgā situācijā. Šo dotāciju sadales kritēriji 2022. gadā bija šādi: demogrāfiskie un sociālekonomiskie izaicinājumi, pašreizējie ekonomiskie izaicinājumi, kā arī pastāvīgie ekonomiskie izaicinājumi. 2021. gadā īpašajām dotācijām pieteicās 49 pašvaldības.

Reģioniem nav iespējas noteikt nodokļu likmi, kā arī ieviest jaunus nodokļus, taču pašvaldības var to mainīt centrālās valdības iepriekš noteiktās robežās. Pašvaldību ieņēmumi veidojas galvenokārt no pašvaldības ienākuma nodokļa, ko piemēro iedzīvotāju ienākumiem (88,7 % no kopējiem nodokļu ieņēmumiem), seguma nodokļa, kā arī no uzņēmumu ienākuma nodokļa ieņēmumu daļas. Pašvaldībām ir tiesības noteikt nodokļa likmi baznīcas nodoklim (2022. gadā vidējā likme ir 0,7 %), kuru tās iekasē tikai no Dānijas evaņģēliski luteriskās baznīcas locekļiem.

Igaunijā pastāv divi atbalsta veidi pašvaldībām – finanšu izlīdzināšana no valsts budžeta un no izlīdzināšanas fonda. Pašvaldību finanšu izlīdzināšanas mērķis ir izlīdzināt pašvaldību ieņēmumu atšķirības un nodrošināt pietiekamu līdzekļu apjomu pašvaldību funkciju izpildei. **Finanšu izlīdzināšana notiek vertikāli.** Ik gadu Igaunijas pašvaldību asociācijas pārstāvji un valdība rīko [sarunas](#), lai vienotos par finansējuma apmēru un sadalījumu pašvaldībām no izlīdzināšanas fonda un valsts budžeta, kā arī lai apspriestu nozaru atbalsta politikas virzienus, kas tieši skar pašvaldības. No izlīdzināšanas fonda līdzekļiem tiek nodrošināts atbalsts konkrētiem mērķiem un nozarēm, piemēram, sociālo pakalpojumu nodrošināšanai un ceļu uzturēšanai.

Finanšu izlīdzināšanai par katru pašvaldību tiek aprēķināti šādi rādītāji: pašvaldības faktiskie izdevumi un ieņēmumi; iedzīvotāju skaits; to personu ar speciālām vajadzībām skaits, kuras saņem aprūpētāja pakalpojumus; to bērnu ar invaliditāti skaits, kuri saņem aprūpētāja pakalpojumus; nodokļu ieņēmumu apjoms. Papildus šiem rādītājiem ir noteikti atsevišķi elementi pašvaldībām, kuru teritorijās ietilpst apdzīvotas salas.

Liela daļu pašvaldību ieņēmumu veido [iedzīvotāju ienākuma nodoklis](#) – 54 % no kopējiem pašvaldību ieņēmumiem (2018. gadā). No iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem 80 % saņem pašvaldība, bet 20 % – valsts. Pilnā apmērā pašvaldību budžetos tiek iemaksāti nodokļa ieņēmumi par zemi. Šo nodokli pašvaldības var noteikt robežās no 0,1 % līdz 2,5 %. Papildus valsts nodokļiem pašvaldība var noteikt arī [vietējos nodokļus](#) – reklāmas nodokli, ceļu un ielu slēgšanas nodokli (nodoklis jāmaksā gadījumos, kad nepieciešams slēgt ceļu, lai rīkotu parādes un demonstrācijas vai veiktu remontdarbus), transportlīdzekļu nodokli, dzīvnieku turēšanas nodokli, izklaides nodokli un stāvvietas nodokli, taču to īpatsvars vietējā budžetā ir neliels – mazāk par vienu procentu.

Lietuvā vispārējās finanšu izlīdzināšanas mērķis ir mazināt pašvaldību ieņēmumu atšķirības un kompensēt no tām neatkarīgu apstākļu radītās atšķirības. **Pašvaldību finanšu izlīdzināšana notiek vertikāli.** Pašvaldības var saņemt arī speciālās mērķdotācijas, kuras piešķir, lai pašvaldības varētu

īstenot tām deleģētās valsts pārvaldes funkcijas – nodrošināt izglītības pakalpojumus, izpildīt parlamenta un valdības apstiprinātās programmas vai lēmumus un uzlabot uzņēmējdarbības apstākļus.

Vispārējā finanšu izlīdzināšana tiek realizēta divos posmos. Vispirms notiek ieņēmumu izlīdzināšana, kuras pamatā ir katrā pašvaldībā plānotais iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu aprēķins. Pēc šīs izlīdzināšanas atbalstu saņem tās pašvaldības, kuru prognozētie iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju attiecīgajā pašvaldībā ir mazāki par prognozētajiem iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumiem uz vienu iedzīvotāju valstī. 2020. gadā astoņas no 60 pašvaldībām bija donorpašvaldības. Otrajā posmā notiek izdevumu izlīdzināšana, kurā centrālā valdība mazina atšķirības pašvaldību izdevumos, kas veidojušās no tām neatkarīgu apstākļu dēļ. Tādējādi atbalstu saņem pašvaldības, kurām tiek prognozēts finanšu līdzekļu trūkums tām noteikto funkciju izpildei.

[Likumā par pašvaldību budžetu veidošanu](#) ir noteiktas **izlīdzināšanas formulas**, kurās iekļautie parametri ir izlīdzināšanas koeficients, aprēķinātā iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu daļa (procentos) pašvaldībām, kā arī demogrāfiskie, sociālie un citi parametri. Finanšu izlīdzināšanas aprēķinā izmantotie rādītāji ir šādi: vietējo ceļu un ielu garums; pašvaldības teritorijas platība; pensijas vecuma iedzīvotāju skaits; bērnu skaits vecumā no septiņiem līdz 17 gadiem; bērnu skaits vecumā līdz sešiem gadiem; pašvaldībai piederošo izglītības iestāžu telpu lietderīgā platība, kas finansēta no pašvaldības budžeta; pašvaldības teritorijas apbūves platība; kopējā dzīvojamā platība pašvaldībā, kurai piešķirts kūrorta statuss.

Pašvaldību ieņēmumi veidojas no iedzīvotāju ienākuma nodokļa (ieņēmumi tiek dalīti starp centrālo valdību un pašvaldībām), nodokļiem par zemi un ēkām, zīmognodevas, pašvaldību nodevas, kā arī valsts mērķfinansējumiem un dotācijām. 2019. gadā iedzīvotāju ienākuma nodokļa [ieņēmumi](#) veidoja 52,6 % no kopējiem pašvaldības ieņēmumiem. Lietuvā centrālās valdības noteiktajā diapazonā pašvaldībām ir iespēja noteikt nodokļu likmi nodoklim par zemi un nodoklim par ēkām. Pašvaldības līdz 2020. gadam saņēma ieņēmumus no nodokļa par loterijām un azartspēlēm, taču kopš 2020. gada šā nodokļa ieņēmumi tiek ieskaitīti valsts budžetā.

Polijā finanšu izlīdzināšanas mērķis ir mazināt nodokļu iekasēšanas spēju atšķirības. [Vispārējās dotācijas](#) sastāv no trim komponentēm: **mērķdotācijām pašvaldībām deleģēto funkciju izpildei, vertikālās finanšu izlīdzināšanas daļas un horizontālās finanšu izlīdzināšanas daļas.**

Vertikālā finanšu izlīdzināšana tiek realizēta divos veidos: finanšu pamatdaļu piešķir pašvaldībām, kuru nodokļu ieņēmumi ir mazāki par vidējo rādītāju valstī, savukārt papildu daļu piešķir pašvaldībām, kurās apdzīvotība ir mazāka par vidējo rādītāju valstī, apgabaliem, kuros bezdarba līmenis pārsniedz valsts vidējo rādītāju vismaz 1,1 reizi, kā arī provincēm, kurās ir trīs miljoni vai mazāk par trim miljoniem iedzīvotāju. **Horizontālajā finanšu izlīdzināšanā** par donorpašvaldībām uzskata tās pašvaldības un apgabalus, kuru nodokļu ieņēmumi uz vienu iedzīvotāju ir 1,5 reizes (pašvaldībām) un 1,1 reizi (apgabaliem) lielāki nekā valsts vidējais rādītājs.

Finanšu izlīdzināšanas formulā būtiska nozīme tiek piešķirta rādītājam, kas raksturo pašvaldību spēju radīt atbilstošus apstākļus iespējami lielāku ieņēmumu iegūšanai uz vienu iedzīvotāju, savukārt mazāka nozīme ir apdzīvotības rādītājam. Piešķirot dotācijas apgabaliem un reģioniem, tiek ņemti vērā arī citi parametri, piemēram, bezdarba līmenis un specifiski reģionālie faktori, tostarp nepieciešamie resursi izdevumiem audžuģimeņu atbalstam, mājokļu pabalstiem, nodarbinātības aģentūras esība, ceļu garums uz vienu iedzīvotāju, kā arī nodokļu ieņēmumu apjoma izmaiņas.

Tikai pašvaldības, izņemot apgabalus un provinces, var ieviest atbrīvojumus vai nodokļu samaksas atvieglojumus un likmju samazinājumus atbilstoši likumos paredzētajam. Pašvaldības var noteikt nekustamā īpašuma nodokļa likmi, nepārsniedzot likumā minētās likmes diapazonu. Pašvaldības administrē un saņem ieņēmumus no šādiem [nodokļiem](#): nekustamā īpašuma nodokļa, lauksaimniecības nodokļa, meža nodokļa un nodokļa par transportlīdzekļiem. Savukārt ieņēmumu samaksu par uzņēmumu ienākuma nodokli, iedzīvotāju ienākuma nodokli, mantojuma un ziedojumu nodokli, kā arī kapitāla nodokli (*podatek od czynności cywilno-prawnych*) administrē valsts, bet šo nodokļu ieņēmumus saņem pašvaldības. Tomēr pašvaldību ieņēmumus galvenokārt veido uzņēmumu ienākuma nodoklis, iedzīvotāju ienākuma nodoklis, nekustamā īpašuma nodoklis,

ienākumi no pašvaldību īpašumiem un dažādas nodevas. Lielāko daļu ieņēmumu veido iedzīvotāju ienākuma nodoklis – 41,3 % no kopējiem pašvaldību nodokļu ieņēmumiem.

Somijā finanšu izlīdzināšanas sistēmas mērķis ir mazināt finansiālās atšķirības starp pašvaldībām un nodrošināt vienlīdzīgu piekļu pakalpojumiem visā valstī. Somijas pašvaldībām ir uzticētas nozīmīgas funkcijas sociālajā aprūpē, izglītības nodrošināšanā (izņemot augstāko izglītību), kultūras atbalstīšanā, infrastruktūras uzturēšanā, kā arī komunālo pakalpojumu un veselības aprūpes nodrošināšanā. 2023. gadā tiks ieviests trešais – reģionālās pārvaldes – līmenis, atbilstoši kuram tiks noteikta atbildība par sociālo un veselības pakalpojumu nodrošināšanu.

Finanšu izlīdzināšanas sistēma tiek realizēta divos līmeņos:

- pašvaldības saņem finansējumu no centrālās valdības, lai nodrošinātu izdevumus izglītībai, veselības aprūpei, sociālajiem un kultūras pakalpojumiem (vertikālā valsts finansēta izdevumu izlīdzināšana);
- no turīgajām pašvaldībām iegūtos nodokļu ieņēmumus pārskaita mazāk turīgajām pašvaldībām (horizontālā starppašvaldību ieņēmumu izlīdzināšana).

Līdz ar to Somijā tiek īstenota gan vertikālā, gan horizontālā finanšu izlīdzināšana, kā arī gan izdevumu, gan ieņēmumu izlīdzināšana. Finanšu izlīdzināšanas sistēma izdevumu izlīdzināšanai nosaka, cik liels finansējums pašvaldībām jāsaņem, lai nodrošinātu iepriekš minētos pakalpojumus. Izdevumu izlīdzināšanas formulā ir iekļauti šādi parametri: bezdarba līmenis, svešvalodā runājošo skaits, bilingvālo iedzīvotāju skaits, pašvaldības ģeogrāfiskā atrašanās vieta (vai atrodas arhipelāgā), apdzīvotība, izglītības līmenis, ģeogrāfiskā nošķirtība, darbavietu skaits, labklājības un veselības veicināšanas pasākumu nodrošināšana, kā arī iedzīvotāju skaita pieaugums. Izdevumu izlīdzināšanai nepieciešamos finanšu līdzekļus aprēķina, izdevumu bāzes cenu pakalpojumu nodrošināšanai vienam iedzīvotājam reizinot ar to iedzīvotāju skaitu attiecīgajā pašvaldībā, kuri pieder normatīvajos aktos noteiktai vecuma grupai. Bāzes cena ir katrai vecuma grupai noteiktā pakalpojumu izmaksa. Šādi iegūtai summai pieskaita aprēķinātās izmaksas, pamatojoties uz iepriekš minētajiem rādītājiem.

Finanšu izlīdzināšanas sistēmas ieņēmumu izlīdzināšanai vienādo aprēķinātos nodokļu ieņēmumus, kurus pašvaldība varētu gūt, ja izmantotu vidējo iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi un vidējo nekustamā īpašuma nodokļa likmi valstī. Aprēķinā izmanto vidējo nodokļu vērtību, jo pašvaldības var noteikt iedzīvotāju ienākuma nodokļa un īpašuma nodokļa likmi.

Pašvaldību ieņēmumus veido nodokļu ieņēmumi, dotācijas, kā arī nodevas un ieņēmumi no nekustamā īpašuma pārdošanas darījumiem (četri procenti no nekustamā īpašuma pirkuma cenas). Nodokļu ieņēmumus galvenokārt iegūst no pašvaldības ienākuma nodokļa un nekustamā īpašuma nodokļa, kā arī daļu no īpaša uzņēmumu ienākuma nodokļa. Nodokļu ieņēmumi veido 25 % no pašvaldību kopējiem ieņēmumiem. Vislielākos ieņēmumus pašvaldībām rada pašvaldības ienākuma nodoklis, kas veido 40 % no kopējiem ieņēmumiem. Pašvaldības var noteikt pašvaldības ienākuma nodokļa likmi (nodokļa likmes variē no 16,5 % līdz 22,5 %) un īpašuma nodokļa likmi centrālās valdības noteiktajā nodokļa diapazonā (no 0,93 % līdz pat 6 % atkarībā no nekustamā īpašuma veida). Pašvaldības ienākuma nodokli piemēro privātpersonu ienākumiem – algām, pensijām, kā arī noteiktos sociālo pabalstu saņemšanas gadījumos, bet nepiemēro ienākumiem no personas kapitāla, jo šie ienākumi tiek aplikti ar valsts ienākuma nodokli. Ienākuma nodokļa bāzi nosaka centrālās valdības līmenī.

Vācijā ir viena no spēcīgākajām finanšu izlīdzināšanas sistēmām Eiropā. Tā ir vienīgā federālā valsts BJR valstu grupā, un tajā pastāv valsts, federālais un pašvaldības pārvaldes līmenis. Vācijas finanšu izlīdzināšanas [sistēmas mērķis](#) ir garantēt nepieciešamos līdzekļus vietvarām izdevumu segšanai un nodrošināt līdzvērtīgus dzīves apstākļus un pakalpojumu kvalitāti federālajās zemēs un pašvaldībās. **Vācijas izlīdzināšanas sistēmas pamatā ir ieņēmumu izlīdzināšana, taču tajā tiek ņemtas vērā arī pašvaldību vajadzības un izdevumu atšķirības. Finanšu izlīdzināšana ir kompleksa un ietver četrus izlīdzināšanas līmeņus** – vertikālā izlīdzināšana federālajām zemēm no valsts, horizontālā izlīdzināšana starp federālajām zemēm, vertikālā izlīdzināšana pašvaldībām no federālajām zemēm, kā arī horizontālā izlīdzināšana starp pašvaldībām.

Pirmajā līmenī notiek vertikālā finanšu izlīdzināšana – no valsts uz federālajām zemēm. Tās mērķis ir nodrošināt, lai katrai federālajai zemei būtu pietiekams finansējums atbilstošo funkciju veikšanai un lai tajā esošās pašvaldības spētu veikt savus uzdevumus (subsidiaritātes princips). Pirmā līmeņa pamatā ir nodokļu

ieņēmumu sadalījums. Papildus finanšu izlīdzināšanai federālās zemes var saņemt arī finansējumu, lai kompensētu specifiskas vajadzības, piemēram, augstas administratīvās izmaksas publiskās infrastruktūras uzturēšanai. Arī otrā līmeņa pamatā ir nodokļu ieņēmumu sadalījums atkarībā no iedzīvotāju skaita federālajās zemēs. Trešajā līmenī tiek īstenota vertikālā finanšu izlīdzināšana, kurā federālās zemes nodokļu ieņēmumus sadala pašvaldībām. Ceturtajā līmenī notiek horizontālā finanšu izlīdzināšana, kad federālajās zemēs tiek pārdalīti līdzekļi no donora pašvaldībām uz saņēmēja pašvaldībām. Ceturtais līmenis ir pēdējais, un tajā tiek novērstas pieejamā finansējuma atšķirības, kuras nebija izdevies izskaust iepriekšējos līmeņos.

Izlīdzināšanas formulas galvenokārt ietver iedzīvotāju skaitu gan pašvaldībās, gan federālajās zemēs, taču ir pašvaldības, kuru izlīdzināšanas apmēra aprēķinam ņem vērā arī demogrāfijas rādītājus un sociālekonomiskos faktorus.

Pašvaldības lielākoties var noteikt vietējo nodokļu vai nodevu likmes. Nodokļu ieņēmumi no [ienākuma nodokļa \(iekasē no fizisko personu ienākumiem\) \(die Einkommensteuer\)](#), [uzņēmumu ienākuma nodokļa \(die Körperschaftsteuer\)](#), kā arī [pievienotās vērtības nodokļa \(die Umsatzsteuer\)](#) tiek sadalīti starp valsti, federālajām zemēm un pašvaldībām, līdz ar to šie nodokļi tiek uzskatīti par kopējiem nodokļiem. To ieņēmumi veido 74 % no kopējiem nodokļu ieņēmumiem. Federālās zemes saņem visus ieņēmumus no to nodokļiem – mantojuma un dāvinājuma nodokļa, nekustamā īpašuma īpašnieka maiņas nodokļa (*die Grunderwerbsteuer*), azartspēļu un loteriju nodokļa, alus nodokļa un apdrošināšanas pret ugunsgrēku nodokļa. Federālās zemes iekasē arī baznīcas nodokli, kuru maksā oficiāli atzīto baznīcu draudžu locekļi. Savukārt pašvaldības saņem ieņēmumus no tirdzniecības nodokļa (*die Gewerbesteuer*), nekustamā īpašuma nodokļa, kā arī no vietējā akcīzes nodokļa. Pašvaldību normatīvo aktu kompetencē ietilpst tādi nodokļi kā nodoklis par suņa turēšanu (*die Hundesteuer*) un izklaides nodoklis (*die Rundfunkbeitrag*).

Zviedrijā finanšu izlīdzināšanas mērķis ir mazināt ieņēmumu atšķirības no iedzīvotāju ienākuma nodokļa un atšķirīgās pakalpojumu sniegšanas izmaksas pašvaldībās un reģionos. **Pastāv trīs dažādi valsts atbalsta veidi: vispārējā finanšu izlīdzināšana, valsts mērķdotācijas un izmaksu izlīdzināšana.** Vispārējā finanšu izlīdzināšana nav piesaistīta konkrētai finanšu līdzekļu izmantošanai vai funkciju izpildei. Valsts mērķdotācijas ir dotācijas pašvaldībām vai reģioniem konkrētu pasākumu īstenošanai, un tām var pieteikties pēc savas iniciatīvas. Savukārt izmaksu izlīdzināšanai ir izstrādāta īpaša programma noteiktu pakalpojumu nodrošināšanai, piemēram, atbalsta pakalpojumu nodrošināšanai personām ar funkcionāliem traucējumiem.

Vispārējā finanšu izlīdzināšana sastāv no divām atsevišķām finanšu izlīdzināšanas **sistēmām** – pašvaldībām un reģioniem. **Abās finanšu izlīdzināšanas sistēmās ir iekļauti gan izdevumu, gan ieņēmumu izlīdzināšanas elementi.** Lielākā daļa pašvaldību un reģionu saņem finansējumu no finanšu izlīdzināšanas avotiem, nevis veic tajos iemaksas. **Ieņēmumu izlīdzināšanas sistēma ir vertikāla, savukārt izdevumu izlīdzināšana notiek horizontāli,** jo valsts ar finansējumu tajā neiesaistās.

Izdevumu izlīdzināšanas sistēma kompensē izdevumu atšķirības atkarībā no demogrāfiskajiem rādītājiem, iedzīvotāju vajadzībām un nodarbinātības apstākļiem (algu līmeņa un atrašanās vietas). Izdevumu izlīdzināšanas modelis sastāv no 12 apakšmodeļiem, no kuriem deviņi ir pielāgoti pašvaldībām un trīs – reģioniem. Apakšmodeļi ir izstrādāti konkrētām pakalpojumu jomām (piemēram, pamatskolām, aprūpes iestādēm un sabiedriskajam transportam) vai pakalpojumu līmeņa un demogrāfiskajiem rādītājiem. Katrā apakšmodelī aprēķina standarta izmaksas, lai noteiktu saņēmēja pašvaldības un donora pašvaldības. Standarta izmaksas ir paredzamās vidējās attiecīgā pakalpojuma izmaksas valstī uz vienu iedzīvotāju, kas pašvaldībai būtu jāsedz. Dažos gadījumos standarta izmaksās iekļauj papildu summu, kuru rada dažādi demogrāfiskie un ģeogrāfiskie faktori. **Izdevumu izlīdzināšanas formula** ir balstīta uz iedzīvotāju vecuma struktūru pašvaldībā, apakšmodelī iekļautā pakalpojuma groza nodrošināšanas izmaksām pašvaldībā un vidējo attiecīgo pakalpojumu izmaksu valstī.

Zviedrijā, līdzīgi kā Igaunijā, dominē ieņēmumu izlīdzināšana. **Ieņēmumu izlīdzināšanas sistēmas** mērķis ir kompensēt atšķirības pašvaldību nodokļu ieņēmumu apmērā. Šīs sistēmas pamatā ir vidējais ar nodokli apliekamais ienākuma līmenis valstī uz vienu iedzīvotāju. Nodokļa likmi, kuru izmanto ieņēmumu izlīdzināšanas aprēķinā, nosaka valdība. Šāds risinājums tiek lietots, lai izvairītos no tā, ka pašvaldībās piemērotās dažādās

nodokļu likmes ietekmē arī atšķirības pašvaldību ieņēmumu kopsummā, tādējādi nodrošinot finanšu izlīdzināšanas objektivitāti.

[Pašvaldības](#) var saņemt arī strukturālo dotāciju, īstenošanas dotāciju, kā arī regulējošo dotāciju. Strukturālo dotāciju izmaksā pašvaldībām, kuras iepriekš ir saņēmušas piemaksas atbilstoši izdevumu izlīdzināšanas sistēmas apakšmodeļiem, kas šobrīd ir atcelti. Strukturālās dotācijas saņem arī pašvaldības, kuru ieņēmumi ievērojami samazinājās, kad 2005. gadā tika ieviesta jaunā izlīdzināšanas sistēma. Īstenošanas dotācija ir paredzēta, lai mazinātu finanšu izlīdzināšanas sistēmas nomaiņas negatīvo ietekmi, pakāpeniski pielāgojoties jaunajiem izlīdzināšanas iemaksu līmeņiem. Regulējošā dotācija ir paredzēta, lai vienādotu finanšu izlīdzināšanai piešķirtos līdzekļus, jo centrālā valdība nosaka paredzamo izlīdzināšanas summu, kad pašvaldību nodokļu bāze vēl nav zināma.

Pašvaldību ieņēmumus veido nodokļi (vairāk par 50 %), nodevas un valsts dotācijas (aptuveni 30 %). Nodokļu ieņēmumus veido iedzīvotāju ienākuma nodoklis un nekustamā īpašuma nodoklis. Pašvaldības var noteikt atšķirīgu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likmi katru gadu, savukārt nodokļu atvieglojumus var noteikt tikai centrālā valdība. Centrālā valdība var noteikt nodokļu likmju augstāko robežu, bet šāda veida ierobežojuma pašlaik nav. Vidējo [iedzīvotājiem maksājamā ienākuma nodokļa likmi](#) veido pašvaldības iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme (2022. gadā vidējā nodokļa likme valstī ir 20,67 %) un reģionu iedzīvotāju ienākuma nodokļa likme (2022. gadā vidējā nodokļa likme valstī ir 11,56 %).

Baltijas jūras reģiona valstu pārvalžu un finanšu izlīdzināšanas sistēmu salīdzinājums

	Valsts	Valsts pārvaldes forma	Pārvaldes līmeņu skaits (neiekļaujot nacionālo līmeni)	Reģionālo vienību skaits	Finanšu izlīdzināšanas virziens	Līmenis, uz kuru attiecas finanšu izlīdzināšana	Finanšu izlīdzināšanas veids
	Dānija	Unitāra	1	98 pašvaldības; 5 reģioni	Horizontāls	Pašvaldības	Ieņēmumu/izdevumu
	Igaunija	Unitāra	1	79 pašvaldības	Vertikāls	Pašvaldības	Ieņēmumu/izdevumu
	Latvija	Unitāra	1	43 novadi	Vertikāls/horizontāls	Novadi	Ieņēmumu/izdevumu
	Lietuva	Unitāra	1	60 pašvaldības	Vertikāls	Pašvaldības	Ieņēmumu/izdevumu
	Polija	Unitāra	3	2477 pašvaldības; 380 apgabali (ietilpst 66 pilsētas ar īpašu statusu); 16 provinces	Vertikāls	Pašvaldības, apgabali	Ieņēmumu/izdevumu
	Somija	Unitāra	2	309 pašvaldības; 19 reģioni	Vertikāls/horizontāls	Pašvaldības	Ieņēmumu/izdevumu
	Vācija	Federāla	1	16 127 pašvaldības un pilsētas; 300 novadi; 16 federatīvās zemes	Vertikāls/horizontāls	Pašvaldības, novadi, federatīvās zemes	Ieņēmumu
	Zviedrija	Unitāra	2	290 pašvaldības; 21 reģions	Vertikāls/horizontāls	Pašvaldības, reģioni	Ieņēmumu/izdevumu

Atsauces

Geissler R., Hammerschmid G., Raffer C. (eds), 2021. *Local Public Finance*. Springer, Cham.

Gendziņš, A., Kjaer, U., & Steyvers, K. (Eds.), 2022. *The Routledge Handbook of Local Elections and Voting in Europe (1st ed.)*. Routledge.

International Bureau of Fiscal Documentation, 2021. *European tax handbook 2021*. Amsterdam: IBFD

Darba noformējumam izmantoti attēli no tīmekļvietnes <https://freeflagicons.com/>.

Pārpublicēšanas, citēšanas vai citādas izmantošanas gadījumā atsauce uz apskatu, tā autoru un Latvijas Republikas Saeimu ir obligāta. Nekomerčiālos nolūkos apskatu drīkst pārpublicēt vai citādi izmantot bez īpašas saskaņošanas ar Latvijas Republikas Saeimu un apskata autoru.

Latvijas Republikas Saeima un apskata autors nav atbildīgs par ziņojumā iekļautās informācijas tālāku izmantošanu un tās radītajām sekām.

Apskats neatspoguļo Latvijas Republikas Saeimas kā likumdevēja viedokli.

Visas mantiskās tiesības uz apskatu pieder Latvijas Republikas Saeimai.

ISBN 978-9934-598-30-2